

Stalberg

Van riddergoed tot stadswijk

Peter Keijsers

Stalberg

Van riddergoed tot stadswijk

Alle teksten door Peter Keijsers

Foto voorzijde: Archief Venlo

Layout: Peter Keijsers

Redactie: Freek Exterkate

Druk: Eerste druk, 2024

ISBN: 9789403754284

© Copyright 2024: Peter Keijsers

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag door derden op enigerlei wijze voor welk doel dan ook gebruikt worden zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming vooraf van de auteur en/of uitgever.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Oorsprong	9
Het landgoed	13
Bewoners	32
De bezittingen en gebouwen	50
Van landgoed naar woonwijk	72
Historische gebeurtenissen	91
Markante en noemenswaardige gebouwen	115
Huidige situatie	150
Afbeeldingenverantwoording	205
Geraadpleegde bronnen en literatuur	208

Voorwoord

Het Huis Stalberg heeft mij altijd tot de verbeelding gesproken, sinds ik hoorde dat mijn eigen familie eraan verbonden was. Een van mijn voorouders is op het ooit zo majestueuze huis geboren.

Nog geen vijftig jaar nadat Venlo stadsrechten kreeg, vestigde Gerard van Stalbergen zich vanuit Wellerlooi in Venlo. Hij liet een statig huis bouwen dat werd omgeven door een gracht. Gaandeweg werden er ook andere gebouwen bij het landgoed betrokken: een molen, stallen, een handvol boerderijen en landerijen. Maar was hij daadwerkelijk die roofridder die in Venlo zijn toevluchtsoord zocht door het burgerschap te kopen?

Door de eeuwen heen ontwikkelde zich het landgoed tot een klein gehucht; als het niet in de bantuin van Venlo had gelegen, had het wellicht zowaar kunnen uitgroeien tot een dorpje. Maar de geschiedenis besloot anders. Het lag wel degelijk in de bantuin, en hoorde daarmee tot het rechtsgebied van de vestingstad Venlo.

De huidige wijk Stalberg is vooral in de vorige eeuw uitgegroeid tot enorme omvang – eigenlijk een stadsdeel, qua oppervlakte vergelijkbaar met 't Ven of Hagerhof. Het strekt zich uit van de steilrand tot aan de Burgemeester van Rijnsingel, en van de noordelijke Klagenfurtlaan tot aan de Kaldenkerkerweg. Hoewel de deelgebieden uiteraard gepland zijn voor wat betreft woningbouw, onttrekt de oplettende waarnemer zich er niet aan het gevoel te krijgen dat de wijk (of stadsdeel) zich tot op zekere hoogte organisch heeft ontwikkeld. De hele wijk Stalberg in de huidige situatie heeft

zelfs meer inwoners dan de andere genoemde wijken in het stadsdeel Venlo: ruim 12.000 inwoners! Als Venlo na de oorlog niet zo gigantisch had uitgebreid, was Stalberg dan – al was het voor even – uitgegroeid tot een zelfstandig gehucht? En waarom heeft Van Varo het goed verkocht aan een burger die niet van adel was?

Dit boek vertelt over het landgoed zelf, maar ook over de bewoners en hun verdere bezittingen, over de geschiedenis van het gebied, over de ontwikkeling die het gebied heeft doorgemaakt, maar beginnend bij de oorsprong van het verhaal van de Van Stalbergens. En natuurlijk de huidige situatie. Uiteraard bevat dit boek ook een aantal afbeeldingen, zowel van de huidige bewoners van Huize Stalberg als van een aantal andere bronnen. U zult ontdekken hoe omvangrijk het gebied is, en dat het hele gebied een rijke historie kent.

Daarbij is dit boek bedoeld als startpunt voor verder onderzoek, voor degenen die geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van het gebied, maar ook voor natuurliefhebbers of stedenbouwkundigen. Uiteraard kan de lezer ook enkel dit boek lezen om meer te weten te komen over het gebied zelf.

De schrijver,
Peter Keijsers

Oorsprong

Vermoedelijke oorsprong

Vermoedelijk ligt de oorsprong van Huize Stalberg in Well. Daar bevond zich zeker tot in de late middeleeuwen een kasteel De Stalberg, gelegen op een rivierduin ten zuidoosten van Wellerlooi, in die tijd nog De Looij geheten. Het kasteel lag op een plateau van deze rivierduin, direct langs de Maas en tegenover het dorp Ooijen.

Vermoed wordt, dat de ligging van het kasteel te maken had met de wens controle uit te oefenen over het Maasverkeer tussen Arcen en Well. Op de kadastrale kaart uit 1821 wordt het kasteel in ieder geval niet meer genoemd, maar wel een gebied met dezelfde naam. De boerderij Stalbergerhof, die in het begin van de 19e eeuw werd getekend, lag circa een kilometer noordelijker dan het huidige dorp Wellerlooi. Op de tranchotkaart wordt de Stalberg als een verspreide nederzetting weergegeven.

Roofridders

Zoals hierboven vermeld, werd de loop van de Maas bij Well gecontroleerd door de Van Stalbergens. Niet alleen schepen op de Maas, maar ook wagens op de landwegen rondom het kasteel werden vaak door de Heren van Stalbergen aangevallen. De familie was zeer hecht en volgens de legenden was er geen lid van de familie die zich niet bezighield met de roofzuchtige activiteiten.

De gevangenen sloten ze op in de toren of in een onderaardse

[1] Zandduin ter hoogte van de locatie waar in vroeger tijden het slot De Stalberg moet hebben gelegen

ruimte, en lieten hen enkel vrij tegen een grove losprijs. Het waren dus voornamelijk andere edelen die zij tot slachtoffer maakten. De hertog van Gelre maakte uiteindelijk een eind aan deze praktijken, doodde de Heren en brandde het kasteel tot de grond toe af. Eén telg wist echter te ontsnappen, en na enige rehabilitatie vestigde deze zich in Venlo.

Stamslot

Het slot de Stalberg bestreek de hele loop van de Maas te Well en was daardoor een gevreesd punt voor de schepen, die in de middeleeuwen een levendig handelsverkeer onderhielden; naar de landzijde was het een geduchte sterkte voor de ridders, die veilig in het toren huisden.

[2] De hoefijzers werden averechts beslagen, waardoor het niet duidelijk was of de heren binnen waren

Van ouder tot ouder heeft men altijd weten te verhalen, dat de Stalberg bewoond werd door edellieden, die zich naar hun bezittingen Van Stalbergen noemden maar die, hun adel tot oneer, het allesbehalve edele bedrijf van roofridder uitoefenden.

Volgens de sage lieten deze roofgierigen enige van hun paarden averechts beslaan, zodat de indrukken van de hoefijzers op de losse grond nooit het juiste spoor aanduiden. Zo kon men menen, dat de heren afwezig waren, terwijl zij juist in hun toren op de loer lagen, en omgekeerd waren zij op rooftocht, wanneer men uit de verse sporen van de paardenhoeven meende te moeten besluiten, dat zij pas hun versterkte huis waren binnengereden.

De gevangenen die zij maakten waren meestal kooplieden. Zij sloten deze op in een hechte toren of in een onderaards hol, en lieten ze dan tegen zware losprijs vrij. Dit duurde zo lang totdat machtige vorsten een einde maakten aan die stroperijen, de heren doodden of verdreven en het slot met de grond gelijk maakten.

Van het kasteel te Well heeft de sage altijd geluid, dat op Well slechts drie heren van één geslacht achter elkaar zullen zijn. Dit is werkelijk het geval geweest met de Van Limburg Styruns, de De Pas, de Liedels en de Schloisniggs.

[3] *Huize Stalberg zoals het er tegenwoordig bij ligt.*

Het landgoed

Inleiding

Anders dan de huidige omvang doet vermoeden, bestond het landgoed Stalberg lange tijd uit het huidige statige huis en gronden van redelijke omvang. Tot het goed behoorden, buiten de gebouwen op het goed zelf, in ieder geval twee boerderijen. Op de werkelijke omvang van het goed wordt verderop in dit hoofdstuk wat dieper ingegaan. Zeker is, dat het goed zich uitstreckte van de voet van de steilrand tot ergens bij de Hertog Reinoudsingel, en van de huidige Burgemeester Houbenstraat tot ergens bij de Ambrosiuslaan. Deze straten lagen er zeker tot het einde van de 19e eeuw nog niet.

Mogelijk besloeg het goed een nog groter gebied, tot aan de Panhuismolen, de helling van de steilrand (de *Bronnen*), de Rijnbeek en de Maagdenberg. Dit is echter niet geheel duidelijk. Desondanks zal verderop in dit boek enige aandacht hieraan worden geschonken.

Het huis

Het Venlose Huize Stalberg geldt als een van de oudste boerenhofsteden en een monumentaal pand in de Venlose bantuin, in de wijk Stalberg aan de voet van de steilrand.

De centraal in de wijk Stalberg gelegen rechthoekige 17e-eeuwse hoeve was oorspronkelijk omgeven door een gracht. Volgens akten uit de 14e eeuw vestigde Gerart van Stalbergen sr. zich in 1389 in Venlo, door betaling van *4 oude schilden, 23 placken en 4 deniers* om burger van Venlo te worden. Omstreeks dezelfde tijd bouwde hij zijn huis in de bantuin. Het was al snel een belangrijk huis, omdat het huis Gerard het recht gaf “verschreven te worden onder de ridderschap van het Gelders Overkwartier” en hem toegang gaf tot de vergaderingen der edelen op de kwartierdagen te Roermond.

Op de kaart van Jacob van Deventer staat het Huis Stalberg ook afgebeeld.

Historie

Volgens sommige bronnen is het huis gebouwd door Gerard van Stalbergen, nadat het kasteel in Wellerlooi is platgebrand omdat hij en zijn familie zich bezighield met rooftochten.

Veel is over de historie van het goed niet bekend; het betreft voornamelijk de bewonersgeschiedenis, aangevuld

[4] Kaart van Venlo door Jacob van Deventer uit 1570. Rechts van Venlo Huize Stalberg

met bouwhistorisch onderzoek en enkele historische kaarten en foto's.

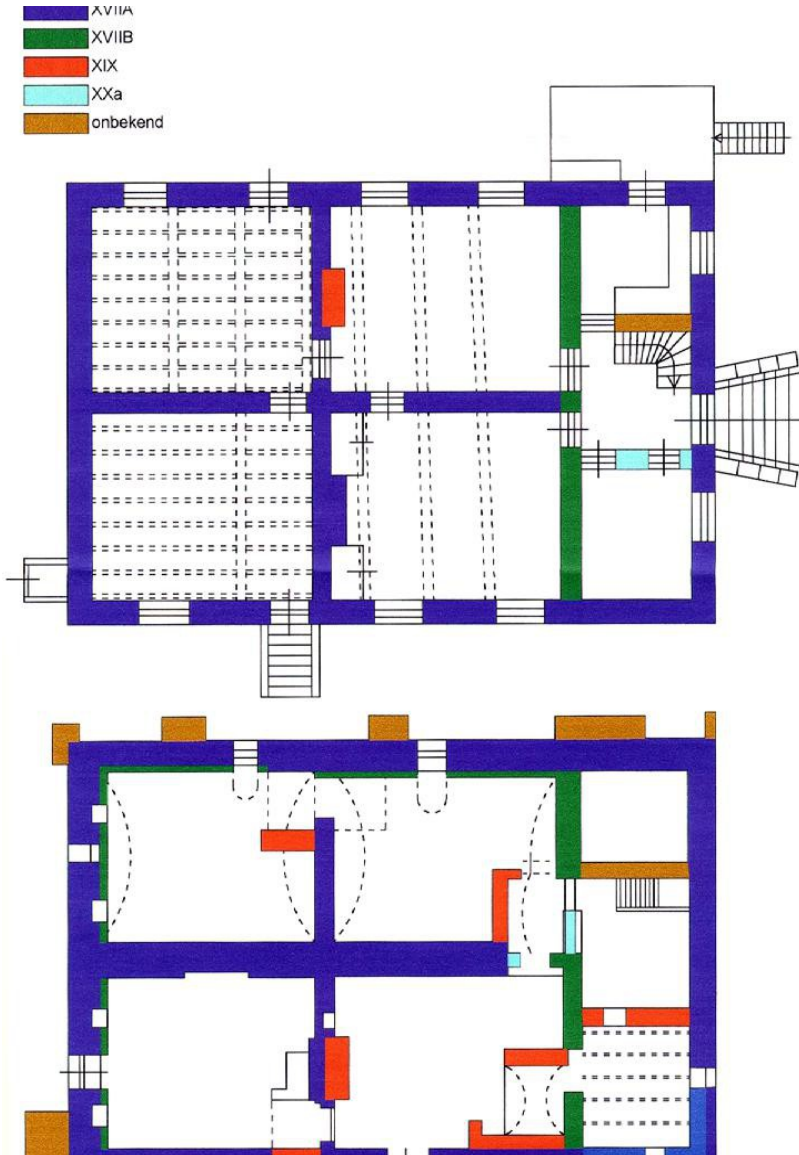
[5] Detail van de Tranchotkaart (1805), met onder de naam VENLO het goed Stalberg.

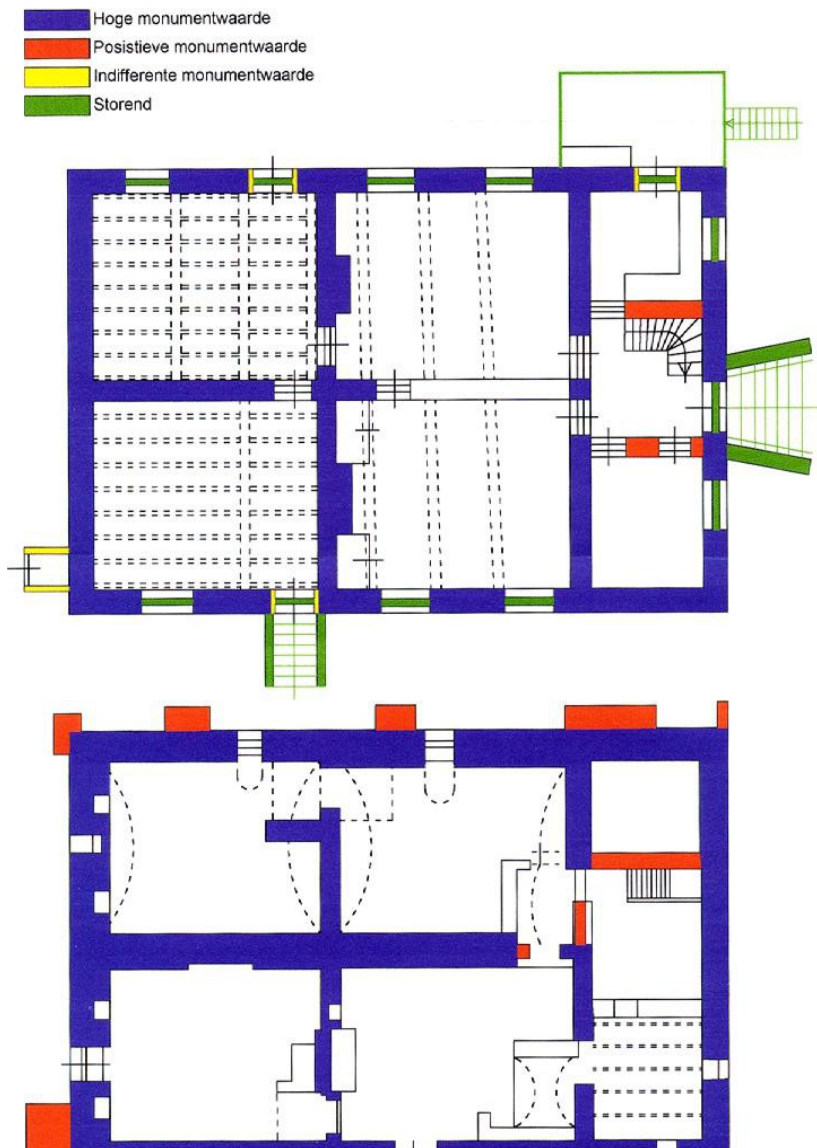
[6] Voorste tongewelf onder de voorzijde van het huis

In 1389 verschijnt in de stadsrekeningen een akte op waaruit blijkt dat *Gherat van Stalberghen* burger der stad Venlo is geworden. Rond dezelfde tijd is ook het huis gereed gekomen. In die tijd was vrijwel de gehele bantuin van Venlo weinig tot niet bebouwd. Strategisch gelegen aan de enige oostelijke weg vanuit de stad, in een nat gebied aan de weg naar Krieckenbeek, kan het goed worden gezien als een van de belangrijkere buitenstedelijke gebouwen in die tijd.

In een akte van 10 mei 1533 wordt het *Stalbergens Hoff* genoemd als Merry van Stalbergen aan haar zoon Jan en diens echtgenote Lucia Bremis het goed overdraagt, waarbij sprake is van droge en natte gronden, heide en weiden, “*voirt mit aller syner gerechticheit gedeegen is bynnen den gericht van Venloe aen den berge ind genant is Stalbergens Hof*”. Het goed

[7] Plattegrond van de begane grond (boven) en eerste verdieping (beneden), met in diverse kleuren de diverse periodes van bouwen

[8] Dezelfde plattegrond als op de vorige pagina, ditmaal met aanduiding van monumentale waarde

blijft in bezit van de Van Stalbergens totdat Lucia van Stalbergen, dochter van Casper van Stalbergen, in 1591 trouwt met Johannes Romer en kort daarna het goed erft.

In die tijd bestond de bebouwing van het goed Stalberg uit drie naast elkaar gelegen gebouwen met topgevels en daarvoor een hoeve of schuur met een middenpartij met topgevel en lagere zijvleugels. Uit de kaart wordt niet echt duidelijk of dit het Huis Stalberg en de twee eerder genoemde boerderijen is, of dat het een bouwcomplex is van drie aaneengeschakelde huizen, valt uit de kaart niet te op te maken; daarvoor is de kaart te schematisch. Wel is duidelijk dat het goed in die tijd al uit meerdere bouwdelen bestond.

Tijdens de bewoning van het goed door Joannes Romer (zie het hoofdstuk over de bewoners) treffen we gegevens aan over het huis in het meetboek van de stad uit de jaren 1685-1686. De beschrijving van Stalberg in die tijd luidt als volgt:

"Aen die Steene brugge aan Stalberghs huys baendt, die graeven een sydt en voor op die straedt ander sydt Pontinus erf grootdt derden halven morgen, dry en twintich royen een halff. Boomgaerdt aen Stalberhs huys, boomgaerdt voor op eigen coolgaerdt, achter op Peter van Wel's erftgenaemen, andersydt doyfhuys camp grootdt eenen morgen dry vierdell royen een vierdell. Coolgaerdt aan Stalberghs huys binnen die heggen, grootdt eenen halven morgen twee en dertich royen."

Het goed betreft op dat moment een stenen brug over een gracht, tussen het erf van de voorburcht en de straat. Voorts beschikt het goed over een moestuin, een boomgaard en een

[9] Buitenzijde van het huis voor de restauratie rond de eeuwwisseling, gezien vanuit het noordwesten

kamp. Ook wordt de grootte van het erf duidelijk: een derde halve morgen en drieëntwintig en een halve roede. Het kamp beslaat een oppervlakte van een morgen en driekwart roede en de moestuin een halve morgen en tweeëndertig roeden.

Tijdens bewoning door de Romers wordt het goed geplunderd, op 22 juli 1700. Circa 700 gewapende mannen van de keurvorst van Paltz-Neuburg, deels te paard, nemen bezit van de voorhof, noordelijk van het eigenlijke huis. De soldaten nemen vee (waaronder een kudde van 200 schapen) en alles van waarde mee. Doordat de halfman, in dienst van de Romers, tijdig de ophaalbrug – die het huis scheidde van de voorhof – terugtrok, wist hij het goed verder ongeschonden te

[10] *Middelste tongewelf*

behouden.

Ook tijdens de verschillende belegeringen van Venlo moest het goed het vaak ontgelden, zoals in 1458/59 tijdens het beleg door Arnold van Egmont, in 1473 door hertog Karel de Stoute, in 1480/81 door Maximiliaan van Oostenrijk, in 1511 door Margaretha van Oostenrijk en tijdens de Tachtigjarige Oorlog door afwisselend Staatse en Spaanse troepen, in 1577, 1586, 1597, 1606, 1632, 1637 en 1646, waarna stad en directe omgeving in Spaanse handen bleef.

De Romers blijven eigenaar van het goed totdat erfgename Joanna Adriana Sibilla Romer na haar eerste huwelijk met Jan A.M. Schenck van Nydeggen (overleden in 1742) in 1747 hertrouwt met graaf Carl Philipp August van Varo. In 1756